

Baberti Dergisi / Journal of Babarti

e-ISSN: 3023-4107

Sayı: 21 / 2025 - Haziran

İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı

Feyza CEVHERLİ

Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2024, 242 Sayfa

ISBN: 978-625-428-415-1

Mustafa TELLİ

Yüksek Lisans Öğrencisi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilgiler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Ana Bilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı.

Karaman / Türkiye

Graduate Student, University of Karamanoglu Mehmetbey, Institute of Social Studies, Department of Basic Islamic Sciences, Division of Islamic Law.

Karaman /Türkiye

mtelli363@gmail.com

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Kitap Tanıtımı / Book Review

Geliş Tarihi / Date Received: 21 Nisan / 21 April 2025

Kabul Tarihi / Date Accepted: 27 Haziran / 27 June 2025

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Mustafa Telli, "İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı, Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları, 2024" *Baberti Dergisi*, 21 (Haziran / 2025): 131-135.

The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 license.

Öz

Feyza Cevherli'nin İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı adlı eseri, klasik fıkıh birikimi ile çağdaş İslâm finans uygulamalarını buluşturan kapsamlı bir çalışmadır. Kitapta, emek-sermaye ortaklığına dayanan mudârebe akdi hem teorik hem pratik yönleriyle ele alınmaktadır. İlk bölümde, İslâm hukukunda ortaklık türleri ve mudârebenin hukuki yapısı detaylandırılmış; tarafların yükümlülükleri ile kâr-zarar paylaşımı incelenmiştir. İkinci bölümde, katılım bankalarının fon toplama ve kullandırma süreçlerinde mudârebenin yeri değerlendirilmiş, sukuk ve özel fon havuzları gibi araçlarla ilişkisi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde, AAOIFI, IFSB ve IIFA gibi kurumların standartları çerçevesinde çağdaş fetvalar analiz edilmiştir. Son bölümde ise Türkiye'deki katılım bankalarında yapılan saha araştırmalarıyla uygulamadaki sınırlılıklar, karşılaşılan riskler ve yapısal engeller ortaya konulmuştur. Eser, teorik temeli ve saha verileriyle İslâm ekonomisi alanındaki araştırmacılar ile uygulayıcılar için önemli bir başvuru kaynağıdır.

Anahtar Kelimeler: İslâm Hukuku, Mudârebe, Katılım Bankacılığı, Ortaklık, Akit.

Abstract

Feyza Cevherli's book *Mudarabah and Participation Banking in Islamic Law* is a comprehensive study that bridges classical Islamic jurisprudence with contemporary Islamic finance practices. The book examines the mudarabah contract—based on a partnership between labor and capital—from both theoretical and practical perspectives. It outlines various types of partnerships in Islamic law and provides a detailed analysis of the legal structure of mudarabah, including the responsibilities of the parties and profit-and-loss sharing mechanisms. It further evaluates the role of mudarabah in fund collection and allocation within participation banks, exploring its relationship with financial instruments such as sukuk and special fund pools. The work also analyzes contemporary fatwas issued by institutions such as AAOIFI, IFSB, and IIFA, and discusses the relevant standards. Finally, it presents field research conducted in participation banks in Turkey, identifying key challenges such as operational constraints, regulatory barriers, and low public awareness. With its solid theoretical foundation and empirical insights, the book serves as a valuable reference for scholars in Islamic economics and professionals in the participation banking sector.

Keywords: Islamic Law, Mudarabah, Participation Banking, Partnership, Contract.

Feyza Cevherli'nin "İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı" başlıklı kitabı, klasik fıkıh birikimini çağdaş İslâm finans uygulamalarıyla buluşturan kapsamlı bir eserdir. Kitapta, emek-sermaye ortaklığına dayalı bir akit türü olan mudârebe hem teorik temelleri hem de günümüzdeki uygulamaları bakımından çok yönlü biçimde ele alınmıştır.

Günümüz İslâm iktisadı tartışmaları, faizsiz finansal modellerin kuramsal temellerini sağlamlaştırma ve pratik uygulamalardaki sorunlara çözüm üretme noktasında yoğunlaşmaktadır. Bu çerçevede İslâm hukukunun klasik döneminde geliştirilen ortaklık modellerinden biri olan mudârebe, yeniden gündeme gelmektedir.

Dr. Feyza Cevherli'nin kaleme aldığı bu eser hem teorik hem de pratik bir boşluğu doldurmayı amaçlamaktadır. Yazar, klasik fıkıh literatüründen başlayarak çağdaş İslâmî finans kurumlarına uzanan bir çerçevede mudârebe ortaklığını ele almakta ve Türkiye'deki katılım bankalarının bu modele dair yaklaşımlarını, uygulamalarını ve karşılaştıkları sorunları çok yönlü biçimde değerlendirmektedir.

Kitapta hem normatif hem de ampirik bir yöntem benimsenmiştir. Klasik fıkıh metinleri ve çağdaş literatür taranarak normatif zemin oluşturulmuş; altı farklı katılım bankasında çalışan toplam 22 uzmanla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelere dayalı bir alan araştırmasıyla ampirik boyut güçlendirilmiştir. Bu yönüyle eser hem teorik tutarlılığı hem de sahaya dayalı gözlem gücü ile dikkate değerdir.

Literatür kısmında İmam Serahsî, İbn Kudâme, Kâsânî gibi klasik müelliflere; çağdaş dönemde ise Orhan Çeker gibi isimlere yer verilmiştir. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ve etik kodlama yöntemi metnin akademik niteliğini artırmaktadır.

İlk bölümde, İslâm hukukunun akit sisteminde yer alan ortaklık modelleri teorik olarak ele alınmıştır. Mülk, ibâha ve akit ortaklıkları şeklinde sınıflandırma yapılmış; mudârebe bu bağlamda detaylı biçimde incelenmiştir. Yazar, tanım, unsurlar, türler ve şartları özellikle Hanefî mezhebi ekseninde değerlendirmiştir. Mudârebenin tarihî gelişimi Hz. Peygamber ile Hz. Hatice arasındaki ortaklıkla başlatılmış, sahabe ve sonraki dönem fukahasının yaklaşımları ile devam ettirilmiştir. Bu kısımda klasik kaynaklardan yapılan alıntılar ve çağdaş tanımlarla yapılan karşılaştırmalar dikkat çekicidir. Ancak bazı kavramsal tekrarlar metnin akademik yoğunluğunu zaman zaman zayıflatmaktadır. Ayrıca, mudârebenin diğer akit türleriyle olan ilişkisi yalnızca teorik düzeyde bırakılmış, uygulamaya dair daha fazla örneğe yer verilebilirdi.

İkinci bölümde, mudârebenin katılım bankacılığı sistemindeki yeri ele alınmıştır. Fon toplama (katılma hesapları) ve fon kullandırma (girişim yatırımları, sukuk vb.) işlemlerindeki uygulamalar ayrıntılı biçimde açıklanmıştır. Katılma hesapları, fon havuzları, sukuk ve diğer finansal araçlar analiz edilmiş, klasik ve çağdaş uygulamalar karşılaştırılmıştır. Yazar, bu bölümde TKBB ve diğer kurumsal belgelerden yararlanarak teknik tanımlara açıklık getirmiştir. Ancak uygulayıcı tecrübelerine dair daha fazla örnek verilebilirdi. Bölümün daha canlı hale getirilmesi için kısa vaka analizlerine yer verilmesi faydalı olurdu.

Üçüncü bölümde, AAOIFI, IFSB ve IIFA gibi kurumların mudârebe ile ilgili standartları ve fetvaları değerlendirilmiştir. Bu çerçevede ortak yönler ve farklı görüşler karşılaştırmalı biçimde analiz edilmiştir. Şer'î danışma kurullarının yapısı, karar alma süreçleri ve pratik etkileri ortaya konmuştur. Yazar, fetva kurumlarının pratik yönelimlerini değerlendirerek alandaki standartlaştırma ihtiyacına dikkat çekmiştir. Ancak metindeki fetva yoğunluğu okuyucuda yorgunluk yaratabilir; sunumun tablo veya şema ile desteklenmesi sunumu daha dinamik kılabilirdi. Ayrıca Türkiye'deki şer'î danışma kurullarının görüşleri, küresel kurumlarla ilişkilendirilerek daha detaylı biçimde ele alınabilirdi.

Dördüncü bölümde, altı katılım bankasında görevli uzmanlarla yapılan görüşmelere dayalı bir saha araştırması sunulmuştur. Görüşmelerde mudârebenin sınırlı kullanımının nedenleri arasında mevzuatın belirsizliği, operasyonel zorluklar, bilgi eksikliği, müşteri risk algısı ve kısa vadeli kazanç beklentileri yer almaktadır. Katılımcı gizliliği sağlanarak kodlama yöntemiyle sunum yapılmıştır. Bankalar arası fetva farklılıklarının güven sorununa yol açtığı, şer'î danışma kurullarının ortaklaşa çalışmasının önem arz ettiği vurgulanmıştır. Ancak görüşülen kişilerin görev dağılımları hakkında daha fazla bilgi verilmesi yorumlamayı kolaylaştırabilirdi. Ayrıca, bu bulguların yurtdışı örneklerle karşılaştırılması, Türkiye'ye özgü sorunları daha iyi ortaya koyabilirdi.

Sonuç olarak, Cevherli'nin çalışması, mudârebe konusunu hem fikhî temelleri hem de çağdaş uygulamalarıyla kapsamlı biçimde ele alarak, İslâm hukuku ve İslâm ekonomisi literatürüne değerli katkılar sunmaktadır. Katılım bankacılığı sisteminde bu modelin daha etkin kullanımı için somut öneriler geliştirilmiştir. Ancak öneriler daha sistematik biçimde sunulmalıydı. Örneğin; personel eğitimi, finansal farkındalık kampanyaları ve mevzuat iyileştirme önerileri ayrı başlıklar hâlinde ele alınabilirdi. Tüm bu yönleriyle

eser, özellikle uygulayıcıların yönlendirilmesine katkı sağlayacak özgün ve güçlü bir başvuru kaynağıdır.

Kaynakça

Cevherli, Feyza. *İslâm Hukukunda Mudârebe ve Katılım Bankacılığı*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2024.